

Dr. Szabó Zoltán
Egy magyar szívsebész
a XX. századból

DR. SZABÓ ZOLTÁN

Egy magyar szívsebész
a XX. századból

A könyv megjelenését a Biotronik Hungária Kft. és az Aritmia Kutatás-Gyógyítás Alapítvány támogatta.

© Dr. Szabó Zoltán, 2009 (ISBN 978 963 9214 39 2)

e-ISBN 978 963 331 122 6

A könyv és adathordozó (legyen az e-könyv, CD vagy egyéb digitális megjelenés) szerzői jogi oltalom és kizárólagos kiadói felhasználási jog alatt áll. Az e-könyv kódrendszer – DRM, avagy digitális másolásvédelem – feltörése bűncselekmény! Bármely részének vagy egészének mindennemű többszörözése kizárólag a szerző és a kiadó előzetes írásbeli engedélye alapján jogszerű.

Felelős kiadó: dr. Tancos László igazgató
Szerkesztette: Kende Katalin
Tördelőszerkesztő: Anders Tibor
SKD 254

Családomnak

TER
OX
ly

e-könyveit kinyomtathatja digitális műhelyünkben!

POSZTER
BOX
Digitális műhely

Konferencia-, művészeti, dekorációs poszterek
nyomtatása, tervezése papírra, vászonra
hozott téma alapján vagy a kínálatból
Prezentációkészítés
Fénymásolás

A Semmelweis Egyetem központjában!
1089 Budapest, Nagyvárad tér 4.
Semmelweis Egyetem, NET, 1. emelet,
a büfével szemben
Tel.: 459-1500/56218, 06 20 374-0160
E-mail: bralaj@net.sote.hu

Lectori salutem!

A XX. századot sok jelzővel lehet ellátni. Gondoljunk csak a fizika, az informatika, a genetika forradalmára. Orvosi-biológiai szempontból is tömérdek újat hozott ez az időszak, s e terület is bőven kínál igaz megállapításokon nyugvó, az elmúlt évszázadra karakterisztikus jelzést. Ám azt is igaz szívvel állíthatjuk, hogy a XX. század a szívsebészet százada is volt. Én most ezt kívánom hangsúlyozni, hiszen az olvasó a hazai magyar szívsebészet doyenjének könyvét tartja kezében. Szabó Zoltán aktív alkotó évei egybeestek az itthoni szívsebészet fellendülésével és nemzetközivé válásával. Az a mozgási energia, amellyel a nagy mestereleődök e szakmát fejlődési pályára helyezték, benne is tovább élt és megsokszorozódva hatalmas eredményeket ért el.

E könyv azonban többet kínál, mint a hazai szívsebészet elmúlt 50-60 évének bemutatása. Ha csak erről szólna, akkor is izgalmas olvasmány lenne, hiszen szerzője lebilincselő izgalmal ír a kezdetekről, a régi tanítókról, a mesterré válás misztikus, soha meg nem ismétlődő csodájáról, a tanítványokról és a barátokról. Ám a könyv ennél sokkal több: egy 80 évet megélt bölcs ember összefoglalása mindarról, amit fontosnak tart elmondani a családról, a barátságról, a munkáról, az örömről, a bánatról, egyszerűen a létről-halálról.

A Bibliában a régiek többször hivatkoznak a szívre. Különösen, ha az értelemre és az érzelemre apellálnak. Jeremiás így kiált fel: „De te Seregek Ura, igazságos ítélettel ítélsz, te a vesék és a szívek vizsgálója vagy”. Másutt a zsoltáros azt kéri: „próbálj ki, Uram, és vizsgáld meg, fürkészd ki szívem és vesém”. Szabó Zoltán, az orvos a szívek vizsgálója volt. Orvosi ítélete létről-halálról szólt. De mindig benne volt a bibliai üzenet is: az értelem csak érzélemmel válik teljessé.

Napjainkban a kultúra, a gazdaság, a társadalom, egész mindennapi életünk változás után kiált. Egyre kétségbeesettebben keressük a megoldásokat. A metamorfózishoz a kulcsot megtaláljuk e könyvben is. Arra kérem az olvasót, hogy csak délután vegye kézbe Szabó Zoltán könyvét. Késő

délután, amikor már hosszúak az árnyékok, amikor kezd elcsendesülni a rohanás, amikor számadást kell készítenünk a napról, mert lassan bekopog az este. Akkor üsse fel a könyvet, s megtalálja a kulcsot: végül is csak a szeretet képes átalakítani, formálni a világot.

Kővágóörs, 2009. Szent István napján

Tulassay Tivadar

TARTALOM

LECTORI SALUTEM!	5
ÜZENET UNOKÁIMNAK	11
MESTEREM, KUDÁSZ JÓZSEF	17
A PÉCSI ÉVEK	22
OTTHONOM, A VÁROSMAJOR	26
ÉPÍTKEZÉS ÉS BÚCSÚ	43
A PACEMAKER TERÁPIA	53
AZ EGYETEMI KÖZÉLETBEN	66
AZ ELSŐ HAZAI SZÍVÁTÜLTETÉS	80
AZ ÜZLETI ÉLETBEN	102
A POLITIKA VILÁGÁBAN	112
MAGÁNY	123
ELŐADÁSOK, CIKKEK	143
SZÍVMOTORTÓL A MŰSZÍVIG, 1983	144
SZÍVSEBÉSZET MA ÉS HOLNAP	150
A SZÍVÁTÜLTETÉS JELENLEGI HELYZETE	162
A VÁROSMAJORI JÁNOS SZANATÓRIUM (A KLINIKA) ALAPÍTÁSÁNAK 80. JUBILEUMA	179
KUDÁSZ-EMLEKELŐADÁS	182
A MAGYAR SZÍVGYÓGYÁSZAT KEZDETI IDŐSZAKÁRÓL	190
EGY SZÍVSEBÉSZ A XX. SZÁZADBÓL VISSZAEMLEKEZÉSEIM	196
UTÓSZÓ HELYETT	203

„*Vivere aliis non sibi*”
(*Mások javára élni s nem magunkéra*)

Balassa János sebészprofesszor
(1814–1868)

Simmelweis Kiadó

Üzenet unokáimnak

„A szívsebészet számomra
a szerelmet hozta első látásra”

NYolcvanéves lettem. Leéltem életem döntő hányadát, tudom, már csak egy rövid szakasz van hátra. Ti, Petikém és Lilikém, azonban még sokáig itt maradtok. Én már sajnos nem fogom látni személyiségetek kialakulását, szerelmeiteket, leendő pályátokat, majdani családokat, születendő dédunokáimat.

Régen számos családregegy mesélt az elődökről az új generációnak.

Mai rohanó világunkban azonban alig olvasnak az emberek, esetleg digitális kazettáról, DVD-ről tekintenek vissza múltjukra azok, akiket egyáltalán érdekel. Pedig a mindenkori ifjabb nemzedék feladata lenne, hogy ne felejtse el övéit, akiktől örökségbe kapta jelenét. Tudnunk kellene, hogy csak a múlt és a jelen ötvözetéből építhetjük jövőnket, vihetjük tovább magyarságunkat, nyelvünket, kultúránkat az új Európába, melynek kezdettől fogva részesei voltunk, amelynek gondjait, problémáit ma különösen a magunkénak érezzük.

Ha elolvassátok ezt a könyvet, megismeritek szerető nagyapátokat, aki ezúttal, Lilikém, nem a babakonyhában főzőcskézik veled. Petikém, téged sem a teniszpályára visz, mint szokott, s megértőn mosolyog, ahogy megosztod titkodat álmaid kocsijáról, amely „természetesen” egy Porsche lesz, mi más is lehetne...

Egy XX. századi magyar szívsebészről – a ti „Denditek-ről” lesz szó.

Családunk – férfi ágát tekintve – Somogyországból indult el. Dédnagyapám, akinek tizenegy gyermeke volt Szakcsón, csizmamesterként dolgozott, innen költözött tovább, Baranyába, Pécsre. Korán, feltehetően spanyolnáthában elhunyt patalomi tanítómester nagyapám hat gyerekéből kettő orvos

lett. Nehéz körülmények között éltek tanultak. Nagyanyám egyedül nevelte őket.

Én egy Pécestől harminc kilométerre lévő kis faluban Sásdon töltöttem el gyermekkorom nagy részét. Apám ott dolgozott körorvosként.

A falusi doktor élete akkor nehezebb volt, mint a mai családorvosé. A szüléstől a tüdőfoltésig, kisebb műtétektől a foghúzásig mindent maga végzett. Télen-nyáron járta a környező falvakat, hallgatta a betegek panaszait, és gyógyította őket. Kemény ember volt, a hivatásának és a családjának élt. Nem hinném, hogy magában egyiket a másik elé helyezte volna, de úgy érzem, hogy számára a gyógyítás lehetett az első.

Sokszor riasztották éjszaka, kétségbeesve, lovas kocsival jöttek érte. Olyankor mindig dohogott, hogy se nappala se nyugodalma, ám pillanatok múlva már fenn ült, és sürgette a kocsist: „Hajtson!”...

A húgomat, Erikát, méginkább engem, igen szigorúan fogott. Feladatot adott mindig, amit következetesen számon kért. Nem ismert pardont, de soha nem ütött meg.

A maga sajátos módján nevelt. Nagyon korán megtanultam, hogy az embernek kötelezettségei vannak, melyeknek eleget kell tenni.

Édesanyám maga a megtestesült szelídség. Kiszolgálta apámat. Összefogott bennünket. Neki a család volt az élete. Az ő érdeme, hogy apám maradéktalanul tehette dolgát. Aktív segítő háttérrel nyújtott számára, a körorvossággal járó állandó készenlétben egyenrangú társaként. A falusi élet számomra olyan kitörölhetetlen élményeket nyújtott, amelyekben egy városlakónak szinte soha nem lehet része. Itt jártam négy évet az elemi iskolába, ami ma az általános iskola négy osztályának felel meg. Mint kisdíák mindig izgatottan, de boldogan szavaltam március 15-én a „Nemzeti dalt” a háborúban meghalt falusiak tiszteletére emelt hősi emlékműnél.

A vasárnapokat örömteli színek, hangok, illatok ragyogták be: a reggeli mise félhomályos zsongása, a déli harangszóra tálalt gőzölgő leves aranya, az esti litánia ájtatossága meg a falusi mozi egzotikus vidékeket idéző levegője. A moziba – ha gyerekeknek való film ment – gyakran jártunk. A szünetekben egy üvegből édeskés pacsulit pumpáltak-szórtak szét frissítőként az ósdi teremben. Mélyen beszívtam, elterpeszkedtem a kényelmetlen széken, s úgy éreztem, ez maga a mennyország.

Télen a befagyott belvizeken korcsolyáztunk, vagy a havas utakon csilingelő lovas szánok után kötöttük a mi kis szánkónkat, és azon jártuk a falu utcáit. Nyáron a kertünkben szaladgáltunk naphosszat, és a malom melletti medencébe ugrálva élveztük a napsütéses szabadságot.

A gimnáziumot Dombóváron kezdtem. A kora reggeli vónattal utaztam a közeli kisvárosba, és késő délután tértem haza.

1939-ben kitört a II. világháború. Sok minden, a mi családi életünk is megváltozott. Pécsre kerültem „kosztos” diáknak, azaz nem kollégiumban, hanem egy családnál laktam. A koszt, kvártély megvolt, mégsem éreztem igazán jól magam, hiszen egyedül voltam. Az ott töltött időt méginkább megszenvedtem, mert a tüdőbeteg családfő megfertőzött, fél esztendeig magántanuló voltam a ciszterek gimnáziumában, ahová szüleim beíratk. A gimnázium utolsó négy osztályát azonban már a jezsuitáknál végeztem, és az iskola konviktusában laktam. Konzervatív, szigorú iskola volt ez a liberális ciszterekéhez képest. Reggel nyolcig már igencsak „lefárasztották” a szegény diákokot: a hajnali ébresztőtől a tanításig tartó egy-két órába belefért a mosdás, a torna, a mise, a reggeli és a leckeisméltés is. De a délutánokat szerettem, mert a tanulás után a gimnázium nagy sportpályáin focizhattunk.

Időközben apámat Pécsre helyezték. Ezzel visszavonhatatlanul vége lett falusi életünknek, de gondolatban, álmaimban még ma is kísért, egyre szebbnek tűnik az a világ.

A családi nevelésem, a jezsuitáknál tanult rend, szorgalom, kötelességtudat, az értékek tisztelete határozta meg később orvosi munkámat is, amelyben végletek helyett inkább a kompromisszumokat kerestem, hogy ne sértsem mások emberi és szakmai érzékenységét. A bizalom és a mindenkori munkatársaimmal való együttgondolkodás egész pályafutásom során többnyire meghozta a maga gyümölcsét. Úgy érzem, mindezek alapozták meg bennem az értékek, a tradíciók és az igazság tisztelete mellett konzervatív és szociális gondolkodásmódomat is. Ugyanakkor hozzásegítettek ahhoz, hogy a magam elé kitűzött célok, feladatok többségét megvalósíthassam.

1948-ban a jezsuiták pécsi Pius gimnáziumában érettségiztem. Mi voltunk az utolsó évfolyam az egyházi iskolák államosítása előtt. Akkor ősszel oszlatták fel a szerzetesrendeket, és szállította el az ÁVH az atyákat.

Érettségi után a Pécsi Orvostudományi Egyetemre iratkoztam be. Bár kezdetben nem is nagyon akartam orvos lenni, apám inkább iparosnak szánt. Imponált neki, hogy a falu egyik köztisztviselőjének asztalos-családjába gyerekként sokszor vendégül láttam. Csakhogy a gyógyítás nálunk benne volt a levegőben. Édesanyám támogatta terveimet. Mégis az első jelesen befejezett medikus esztendő után csaknem meg gondoltam magam. De ez csak röpké megingásnak bizonyult. Időközben megszerettem még az elméleti medicinát is. A fizikának, a szerves és szervetlen kémiának, különösen az élettannak megfogott a varázsa. Ebben persze nagy részük volt az előadónak, Ernst Jenő, Cholnoky László, Lissák Kálmán professzoroknak. Jótanuló csoporttársaim szinte húzták magukkal a többieket.

Természetesen igazi diákként, a szórakozást sem hanyagoltuk el. Tavasszal, kora ősszel egy-egy gyakorlati vagy elméleti foglalkozást elblicceltünk, és rendszerint a székesegyház lépcsőjén élveztük a napsütést, hétféteken a kiadós mecseki sétákat, a szőlőhegyi pincékben a kedélyes borozgatásokat. Vasárnap néha elmentünk ötórás teára a Nádor Szállóba, ahol tánc közben az akkori érzelmes slágerektől – meg persze a lányoktól – egyre szerelmesebbek lettünk.

Egyetemi tanulmányaim alatt három évet töltöttem el a kórbonctani intézetben, díjtalan demonstrátorként Entz Béla és Romhányi György professzorok mellett. Csodálatos érzéssel töltött el, hogy együtt lehettem a szomszédos anatómián dolgozó Szentágothai János professzor munkatársaival.

1954-ben avattak orvossá.

1955-ben megnősültem. Feleségemet, nagyanyátokat még medikus éveim alatt ismertem meg és udvaroltam neki. Pécsi születésű, nagyon szép lány volt. Édesapja 1944-ben, a háború alatt meghalt. Édesanyja vezette a pécsi Király utcai nagy, elegáns üzletüket és nyomdájukat. 1948-ban jött az államosítás, az üzletet, de még a lakásukat is elvették. Egyszobás társbérletet kaptak. Ráadásul testvérével együtt kirúgták a gimnáziumból, származásuk miatt. Később, a hatvanas években a budapesti Toldi Ferenc Gimnázium esti tagozatán mégis leérettségizett. Tehetségének köszönhetően, főiskolai végzettség nélkül elismert reklámgrafikus, a Művészeti Alap tagja lett.

Nagyanyátok az akkori politikai hatalom szerint „osztályidegen” személynek számított. Ezt a kifejezést a mai fiatalok

legfeljebb csak iskolai tanulmányaikból ismerik. Így bélyegezték meg azokat, akiket nem tartottak a fennálló rendszer híveinek. Ennek ellenére én néhány évtized múlva a budapesti orvosegyetem egyik vezetője, dékánja később klinikai és általános rektorhelyettese és pártfőtitkárok, miniszterelnökök, politikusok orvosa lehettem.

Feleségem testvére, József is leérettségizett utóbb, de csak segédmunkási állást kapott. Mivel többszöri kísérlet után sem sikerült felvételt nyernie az orvosegyetemre, 1956-ban disszidált, azaz megszökött Magyarországról. A kölni orvostudományi egyetemen kapott diplomát. A müncheni német szívközpont vezető aneszteziológus professzoraként ment nyugdíjba. Német feleségével és lányával máig is Münchenben élnek.

Húgom bíró lett. Férje, dr. Pálvölgyi László, mint kitűnő sebész, Komlón volt igazgató-sebész főorvos. Húgom nyugállományba vonulásáig Pécsen dolgozott, és szüleinket halálukig gondozta.

Nagyanyáttal Budapesten majdnem öt évig a városmajori klinikán laktunk. Fürdőszoba, konyha, és WC egy légtérben, hozzá egy 14 négyzetméteres szoba – ez volt a lakásunk. Ha elmentünk este valahová, hazatérvén a klinikára gyakran azzal fogadtak: „Gyerünk a műtőbe!” ...Emberi, szakmai szempontból ez az időszak nagyon hasznos előtanulmánynak bizonyult a következő esztendőkhöz, sebészi pályámhoz.

Nagy öröm volt apátok, András fiam születése. Jelentős nap egyébként az emberiség történetében is, mert akkor repült az első ember, Gagarin a világűrbe. A Maros utca – ahová születése előtt költöztünk – és a városmajori park volt a játszótere. Nemegyszer a klinikai műtősfüük vitték haza a bölcsődéből, óvodából, mert nagyanyáttal mindketten sokáig dolgoztunk. A Meredek úti iskolába sokszor én kísértem kora reggel, még a 7 órai klinikai munkakezdésem előtt. Ilyenkor az iskola kapuja előtt várakozott egyedül, míg azt ki nem nyitották, mert nekem időben a klinikán kellett lennem.

Érettségi után az orvosegyetemre felvételizett. Sajnos nem sikerült jól az írásbelije, márpedig az egyetemi felvételhez sikeres írásbeli vizsga kellett. Sokakat meglepett akkor, szokatlan mai világunkban is, hogy nem vették fel, pedig én, az apja, az egyetem dékánja voltam. Aztán elvégezte a két-éves fogtechnikai főiskolát, és csak ezt követően lett fogor-

vos-hallgató. Ma már tudja, milyen hasznos volt a fogtechnikai ismeretek megszerzése. Nagy öröömre, egyetemi rektorhelyettesként, én avathattam fogorvossá 1987-ben.

A szívsebészet számomra a szerelmet hozta első látásra. Munkám átítatódott lelkesedéssel, küzdelemmel, időnként kudarcral, de meg több örömmel és sikerrel. Nagy szorgalommal, a saját magam által kialakított rendszer szerint dolgoztam. Ez adta talán azt az előnyt, ami a szakmában mindig előre vitt, s úgy érzem, ez volt talán az a rendszer, amely nagyban elősegítette későbbi vezetői pályám hatékonyságát is.

Egy XX. századi szívsebész voltam, aki ma a XXI. században az intervencionális kardiológia, az elektrofiziológia, a géntechnika, a TVK (teljesítmény volumen korlát) a HBS (homogén betegcsoportra épülő finanszírozás), a bolognai oktatási rendszer korában már nehezebben igazodik el a mindennapi szakmai életben, de ez talán már nem is feladatom.

Tíz évvel ezelőtt, a hetvenedik születésnapomon családomtól egy szobrot kaptam, Szisizifuszt ábrázolja, amint egy hatalmas követ görget. Azt mondták, szerintük ez szimbolizálja az életemet. Lehet, igazuk volt, mert magam is úgy éreztem, hogy orvosi pályám során mintha folyamatosan egy nagy, súlyos követ görgettem volna magam előtt a hegyre felé. Csak lassan, fáradtságos munkával, nehéz körülmények közepette jutottam mindig előbbre, aztán egyre több segítőtárs, munkatárs, barát csatlakozott hozzám.

Célunk a szívsebészet, a kardiológia mind teljesebb megismerése, újabb és újabb terápiás eljárások, beavatkozások hazai bevezetése és egyre jobb eredmények elérése volt.

A követ végül is csaknem felgörgettük a hegyre.

